

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยได้นำเสนอ ตามลำดับ ดังนี้

1. นโยบาย มาตรการและแนวทางการดำเนินงานป้องกัน แก้ไข ปัญหา นักเรียนนักศึกษาที่ถูกทำอนาจาร ถูกล่วงละเมิด และการขายบริการทางเพศ
 - 1.1 มาตรการป้องกันปราบปรามการล่วงละเมิดทางเพศเด็กนักเรียนนักศึกษา
 - 1.2 มาตรการในการคุ้มครองความปลอดภัยและป้องกันมิให้นักเรียนนักศึกษาถูกล่วงละเมิดทางเพศในสถานศึกษา
 - 1.3 มาตรการในการแก้ไข
 - 1.4 มาตรการในการบำบัดและฟื้นฟูจิตใจ
2. นโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการดำเนินงานป้องกันและแก้ปัญหาอาชญากรรมในสถานศึกษา
3. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.1 ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.2 วัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.3 คุณค่าของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.4 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน
 - 3.5 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.6 กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 3.7 องค์ประกอบและกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 4.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 4.2 การคัดกรองนักเรียน
 - 4.3 การส่งเสริมนักเรียน
 - 4.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา
 - 4.5 การส่งต่อ

5. วิธีการและเครื่องมือการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
6. บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. นโยบาย มาตรการและแนวทางการดำเนินงานป้องกัน แก้ไข ปัญหา นักเรียน นักศึกษาที่ถูกทำอนาจาร ถูกล่วงละเมิด และการขายบริการทางเพศ

จากสภาพปัจจุบันที่เกิดปัญหาที่เกิดเหตุการณ์นักเรียน นักศึกษา ถูกกระทำทั้ง โดยถูกหลอกลวง ถูกกระทำอนาจาร การถูกล่วงละเมิดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางเพศ และรวมถึงมีข่าวนักเรียน นักศึกษาขายบริการทางเพศ ผู้กระทำมีทั้งครู อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา บุคลากรภายนอกสถานศึกษา บุคคลใกล้ชิดในครอบครัว รวมทั้งนักเรียน นักศึกษาเอง นายปองพล อดิเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดนโยบาย มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน การป้องกัน แก้ไขปัญหา นักเรียน นักศึกษา ถูกกระทำอนาจาร ถูกล่วงละเมิด และการขายบริการทางเพศ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 19) ดังนี้

1. นโยบายมาตรการและแนวทางการดำเนินงานป้องกัน แก้ไขปัญหา นักเรียน นักศึกษา ถูกกระทำอนาจาร ถูกล่วงละเมิด และการขายบริการทางเพศ รวมถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน นักศึกษา ที่ได้ดำเนินการมาแล้ว ให้ดำเนินการต่อไป โดยเพิ่มความเข้มงวดในการติดตาม กำกับและประเมินผลในทุกระดับ

2. สถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่การผลิตครู และบุคลากรทางการศึกษา ต้องมีกระบวนการเรียนการสอนที่ปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณธรรมนำความรู้ มีความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเองและสังคม รวมถึงการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอันดีงาม พร้อมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดีต่อเด็ก ๆ

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกบุคคลที่จะทำหน้าที่ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาต้องมีกระบวนการวิธีการกรองผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างรอบด้าน ทั้งความรู้ ทักษะและบุคลิกภาพที่เหมาะสมโดยรวม

4. ผู้บริหารทุกระดับ ต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินงาน การกำกับ ติดตาม เพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย และมาตรการอย่างเคร่งครัด

1.2.3 ให้สถานศึกษาจัดสิ่งแวดล้อมภายในสำหรับจัดกิจกรรม พักผ่อน ให้สะอาด สวยงาม โปร่งตา กรณีเป็นสถานศึกษาสหศึกษาต้องจัดแยกห้องน้ำ ห้องสุขาชาย – หญิง ออกเป็นสัดส่วน การจัดกิจกรรมทั้งในและนอกสถานศึกษา ให้นุเคราะห์ควบคุมดูแลโดย ใกล้เคียง

1.2.4 กำหนดเวลาเปิด – ปิด อาคารเรียนและประตูดานศึกษาให้เหมาะสม โดยให้มีการตรวจตัก่อนปิด และเปิดให้รอบครอบถี่ถ้วน

1.2.5 จัดให้มีสถานที่ที่เหมาะสมเป็นการเฉพาะเพื่อให้นักเรียนพบผู้ปกครองหรือนุเคราะห์ภายนอกด้วยความปลอดภัยและเป็นไปตามระเบียบของสถานศึกษา

1.2.6 ห้ามมิให้นุเคราะห์ของสถานศึกษาทุกคนอยู่กับนักเรียน นักศึกษาตามลำพัง สอง ต่อสองในที่สาธารณะในสถานศึกษา และห้ามนุเคราะห์ของสถานศึกษาทุกคนพานักเรียน นักศึกษาออกนอกบริเวณสถานศึกษาสองต่อสองโดยลำพังในทุกกรณี

1.2.7 ให้สถานศึกษาจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน นักศึกษาที่มีความประพฤติดี

1.2.8 ให้สถานศึกษาควบคุมดูแล สื่อที่ไม่เหมาะสมหรือกระตุ้นยั่วให้นำไปสู่การมี พฤติกรรมล่วงละเมิดทางเพศ

1.3 มาตรการในการแก้ไข

1.3.1 ในกรณีที่มีสิ่งบอเหตุหรือมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความผิดปกติ เช่น นักเรียนมี พฤติกรรมซึมเศร้า ผลการเรียนตกต่ำ หรือมีข่าวที่ชี้ให้เห็นว่าอาจมีการล่วงละเมิดทางเพศกับ นักเรียน ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ที่รับผิดชอบ ดำเนินการสอบสวนหาสาเหตุ ข้อเท็จจริง เพื่อให้ความช่วยเหลือ หรือแก้ไข สถานการณ์ตามความเหมาะสม

1.3.2 ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ล่วงละเมิดทางเพศต่อนักเรียน นักศึกษาให้สถานศึกษา ดำเนินการให้ความช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาตามความจำเป็นในทันที รายงาน ผู้บังคับบัญชาและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ดำเนินการทางวินัย และทางอาญากับนุเคราะห์ ของสถานศึกษาที่กระทำละเมิด และแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีที่ผู้กระทำ ละเมิดเป็นบุคคลภายนอก

1.4 มาตรการในการบำบัดและฟื้นฟูจิตใจ

1.4.1 ดำเนินการให้นักเรียน นักศึกษา ที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศได้รับการตรวจรักษา เพื่อบำบัดและฟื้นฟูจิตใจโดยเร็ว และไม่เปิดเผยชื่อ

1.4.2 จัดครู อาจารย์ ให้คำปรึกษา และดูแลเอาใจใส่นักเรียนที่ถูกล่วงละเมิดทาง เพศเป็นกรณีพิเศษ

2. นโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการดำเนินงานป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด ในสถานศึกษา

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการ ตระหนักเป็นอย่างยิ่งว่า ปัญหายาเสพติดในประเทศไทยระบาดอย่างรุนแรงและแพร่ระบาดมายังสถานศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่นักเรียน นักศึกษา ทั้งในและนอกระบบสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินการป้องกัน และแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาดำเนินการ ไปอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายและเป้าหมายในเชิงรุกเพื่อเป็นแนวปฏิบัติ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 29) ดังต่อไปนี้

1. สถานศึกษาต้องไม่ไล่นักเรียน นักศึกษาที่ติดยาออก และต้องส่งไปบำบัดรักษาทุกรายภายใน 6 เดือน โดยส่งบำบัดไปที่โรงพยาบาล และเข้าค่ายทหารรวมทั้งมีระบบดูแลติดตาม ผู้ผ่านการบำบัด
2. ให้สถานศึกษาลดเป้าหมายผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้เหลือไม่เกินร้อยละ 3 ของจำนวนนักเรียน นักศึกษาทั้งหมด
3. ให้สถานศึกษาร่วมมือกับตำรวจแก้ปัญหาเพื่อตัดวงจรการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกรณีที่นักเรียน นักศึกษาที่ตั้งใจค้ายาเสพติดหรือร่วมกันค้าในลักษณะกึ่งอาชีพ
4. ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการค้ายาเสพติด ให้สถานศึกษาส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ดำเนินการทางกฎหมายอย่างเฉียบขาดและให้ผู้บริหารสถานศึกษา แจ้งรายชื่อครู และบุคลากรที่สงสัยว่าค้ายา และส่งหลักฐานแจ้งสำนักงานปราบปรามยาเสพติด หรือสถานีตำรวจ หากปกปิดหรือละเลยจนมีหน่วยงานอื่นแจ้งสำนักงานปราบปรามยาเสพติด หรือตำรวจ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องรับผิดชอบ
5. ให้ใช้กลไกบริหารงาน โดยจะใช้ผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด เป็นเกณฑ์ในการประกอบพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง และการ โอนย้ายของผู้บริหารสถานศึกษา
6. รัฐมนตรี ผู้บริหารระดับสูง และผู้ตรวจราชการจะออกตรวจเยี่ยมและกำกับติดตาม การแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา พื้นที่ทำดีจะยกย่องชมเชย พื้นที่ซึ่งไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานจะรับฟังและหาทางแก้ไข

3. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1 ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ได้มีผู้ให้ความหมายของ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ดังนี้

กรมสุขภาพจิต (2544 : 131) กล่าวว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา โดยวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 17) ให้ความหมายว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน ฯลฯ มีส่วนร่วม และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤตทั้งปวง

สรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีระบบขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีบุคคลที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมุ่งหวังเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีทักษะการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤตทั้งปวง

3.2 วัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 5) ให้วัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ว่า

1. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพ

2. เพื่อให้โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีร่องรอยหลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบและประเมินได้

3.3 คุณค่าของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 5) ได้สรุปคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้ คือ

1. นักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น
3. นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรมจริยธรรม (MQ) และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค (AQ)
4. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและได้รับการส่งเสริมพัฒนาตามศักยภาพโดยรอบด้าน
5. ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจังด้วยความเอื้ออาทร

3.4 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 5) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้ คือ

1. ทีมนำและทีมประสานอันได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย รวมทั้งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ
2. ครูทุกคนและผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน
3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน

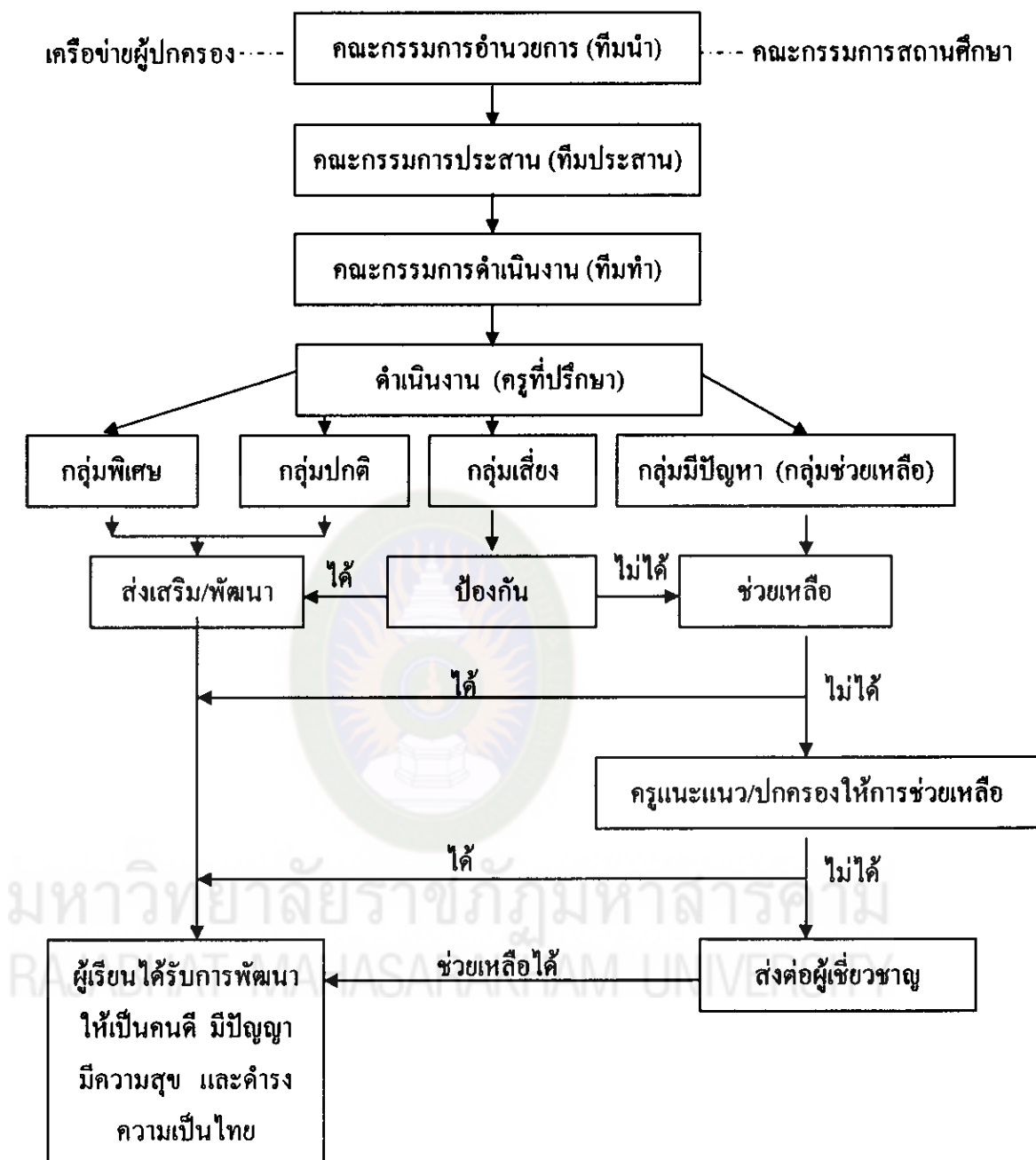
5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้ แก่ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเรื่องจิตวิทยาการแนะแนวและการให้การปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

6. ผู้ปกครองและเครือข่ายการร่วมพัฒนาในทุกส่วนของสังคม มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเยาวชนในเชิงบูรณาการอย่างเข้มแข็งจริงจัง

3.5 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 7) ได้กล่าวถึง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังแผนภูมิที่ 2 ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

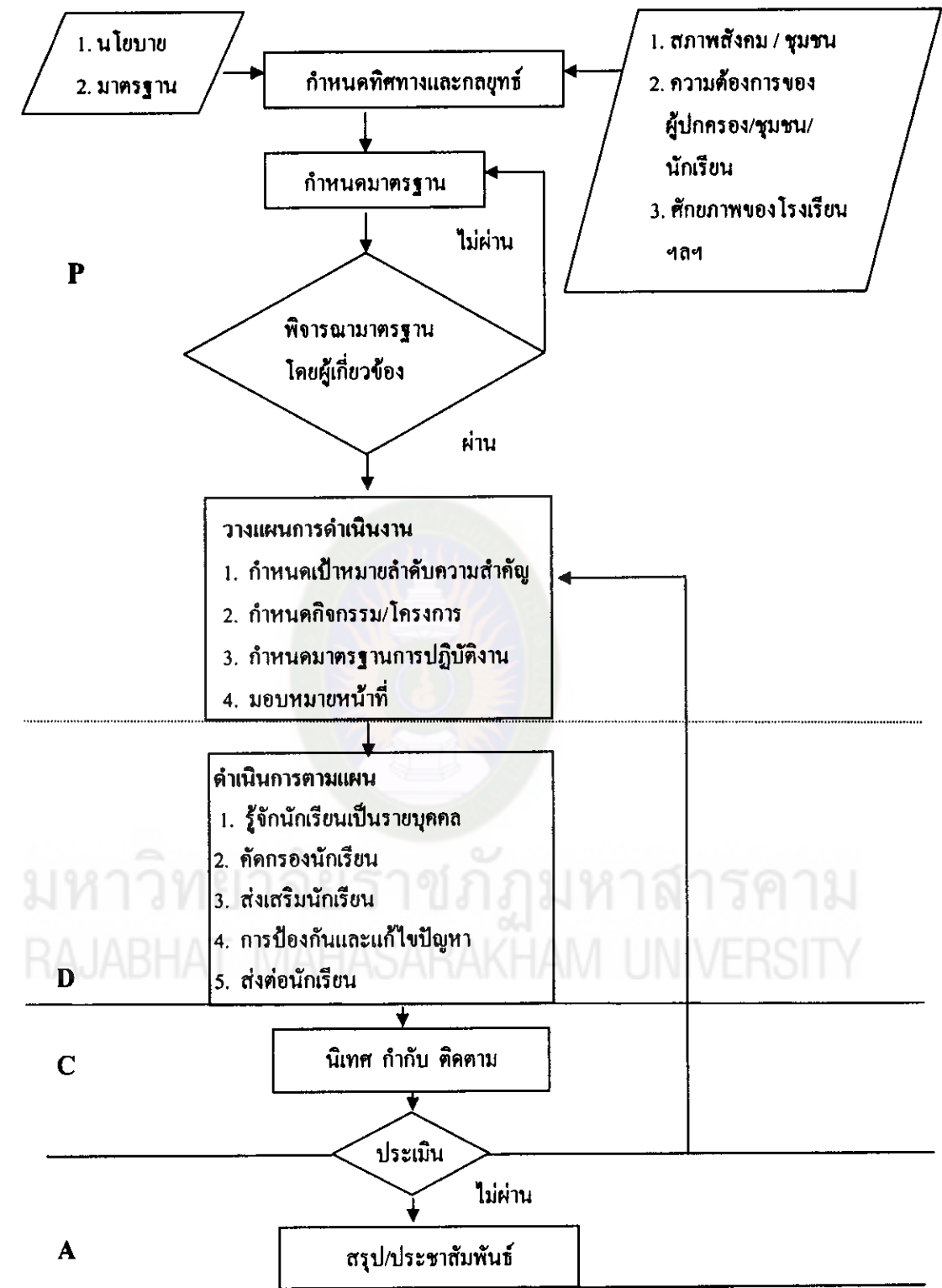

แผนภูมิที่ 2 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 7)

3.6 กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 14) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในไว้ดัง แผนภูมิที่ 3 ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 กระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 14)

จากแผนภูมิที่ 3 แสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นกระบวนการทำงานโดยใช้หลักการบริหารจัดการเชิงระบบตามวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (P-D-C-A) เป็นฐานความคิด ได้แก่ การวางแผนปฏิบัติการ (P-Plan) การดำเนินการตามแผนที่กำหนด (D-Do) การตรวจสอบประเมินผล (C-Check) และการปรับปรุงพัฒนา (A-Act)

ตัวอย่าง แนวทางดำเนินงานเชิงระบบเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวทางดำเนินงานเชิงระบบเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ทำอะไร	ทำอย่างไร	ใช้เครื่องมืออะไร	ใครทำ	หลักฐาน
1.การเตรียมการและวางแผนการดำเนินการ (Plan)				
1.1 กำหนดผู้รับผิดชอบ	1) แต่งตั้งกรรมการและกำหนดบทบาทหน้าที่		1) ผู้บริหาร	1) คำตั้งแต่งตั้งคณะกรรมการ
1.2 วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐาน	2) ทิมนำ 3) ทีมประสาน 4) ทีมทำ 5) ทีมปรึกษา 6) ให้นักลากรตอบแบบสอบถามความพร้อม	1) แบบสอบถามความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน	2) ทีมประสาน 3) ครูทุกคน	2) แบบรายงานการสำรวจความพร้อมของโรงเรียน
1.3 กำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญ	7) ระดมความคิดร่วมกัน	2) รายงานการสำรวจความพร้อมของโรงเรียน		3) รายงานสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลและจัดลำดับความสำคัญ
1.4 จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน	8) ระดมความคิดร่วมกัน	3) แบบฟอร์มปฏิทินการปฏิบัติงาน	4) ทีมประสาน	4) ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ทำอะไร	ทำอย่างไร	ใช้เครื่องมืออะไร	ใครทำ	หลักฐาน
2. ดำเนินงาน (Do)				
2.1 สร้างความตระหนักและ ความเข้าใจ กับบุคลากร	1) ประชุมอบรม 2) ระดมความคิด	1) คู่มือวิทยากร 2) คู่มือบริหารจัดการ ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	1) ทีม ประสาน 2) ครูทุกคน	1) แบบรายงาน ผลการจัด ประชุมอบรม
2.2 จัดทำสื่อ เครื่องมือ ต่าง ๆ	3) จัดทำเกณฑ์การคัด กรองมาตรฐานการ ช่วยเหลือ คู่มือโฮมรูม แบบบันทึกต่าง ๆ	3) คู่มือครูที่ปรึกษาตาม ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3) ทีม ประสาน	2) เกณฑ์การคัด กรอง 3) มาตรการ ช่วยเหลือนักเรียน
2.3 จัดแบ่ง จำนวน นักเรียนต่อ ครูที่ปรึกษา	4) ครู 1 คน นักเรียน 20-25 คน	4) คู่มือในชั้นสร้าง ความตระหนัก	4) ทีม ประสาน	4) คู่มือโฮมรูม 5) แบบรายงาน 6) แบบบันทึก
2.4 ครูที่ปรึกษา ดำเนินการ ดูแล ช่วยเหลือ นักเรียน	5) ครูที่ปรึกษาดำเนินงาน ตามระบบทั้ง 5 องค์ประกอบ เช่น การ รู้จักนักเรียนเป็นราย บุคคล การคัดกรอง โดย 6) บันทึกกระเบียนสะสม 7) ประเมินพฤติกรรมเด็ก 8) ประเมินความฉลาดทาง อารมณ์ 9) เชื่อมบ้าน 10) สังเกต 11) สัมภาษณ์ 12) รายงานผล การคัดกรอง	5) ระเบียบสะสม 6) แบบประเมิน พฤติกรรม 7) แบบประเมินความ ฉลาดทางอารมณ์ 8) เกณฑ์การคัดกรอง นักเรียน	5) ครูที่ ปรึกษา	7) คำสั่ง มอบหมายงาน 8) แบบสังเกตกา เชื่อมบ้าน 9) แบบรายงานผล การคัดกรอง 10) แบบบันทึก การปฏิบัติงาน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ทำอะไร	ทำอย่างไร	ใช้เครื่องมืออะไร	ใครทำ	หลักฐาน
3. การตรวจสอบ ประเมินผล (Check)				
3.1 แต่งตั้ง คณะกรรมการ ประเมิน	1) คัดสรรบุคลากรที่มี คุณสมบัติเหมาะสม	1) แบบสำรวจความพึง พอใจครูที่ปรึกษา นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง	1) ทีมนำ 2) คณะ กรรมการ ประเมิน	1) คำสั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการ ประเมินผล การดำเนินงาน ของแต่ละ ระดับ
3.2 ดำเนินการ ประเมิน	2) สรุปผลการดำเนินงาน ของแต่ละระดับ	2) แบบประเมิน มาตรฐานระบบการ ดูแลช่วยเหลือ นักเรียน		2) ผลการ ประเมินตนเอง
3.3 สรุปผลการ คัดกรอง นักเรียน	3) ประเมินครูที่ปรึกษา ดีเด่น 4) ประเมินหัวหน้าระดับ ดีเด่น 5) แต่ละระดับสลับกัน ประเมินกันและกัน	3) รายงานผลการคัด กรองนักเรียนของ อาจารย์ที่ปรึกษา นักเรียน	3) หัวหน้า ระดับ 4) ครูที่ ปรึกษา	3) แบบรายงาน การประเมิน คุณภาพภายใน
3.4 สนับสนุน ส่งเสริมและ แก้ปัญหาการ ดำเนินงาน	6) สัมภาษณ์นักเรียน 7) สัมภาษณ์จากผลการ คัดกรองนักเรียนของ อาจารย์ที่ปรึกษา	4) เกณฑ์การคัดกรอง นักเรียน	5) ทีม ประสาน 6) ทีม ประสาน	4) รายงาน สรุปผลการคัด กรองนักเรียน ในโรงเรียน
3.5 ดำเนิน โครงการ/ กิจกรรม ช่วยเหลือกลุ่ม เสี่ยง/กลุ่มมี ปัญหา	8) นิเทศการดำเนินงาน 9) อบรมเบื้องต้น 10) จัดกิจกรรมค่าย 11) จัดอบรมทุกสัปดาห์ 12) ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม และรายบุคคล 13) ศึกษาเฉพาะกรณี	5) ปฏิทินการอบรม ประจำสัปดาห์และ ปฏิทินกิจกรรม	7) ทีมนำ	5) รายงานการ นิเทศระบบ การดูแล ช่วยเหลือ นักเรียน 6) รายงานการจัด กิจกรรม โครงการ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ทำอะไร	ทำอย่างไร	ใช้เครื่องมืออะไร	ใครทำ	หลักฐาน
4.การรายงานผล การดำเนินงาน ระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน (Act)	1) วิเคราะห์ผลการ ประเมินทบทวน 2) กำหนดแนวทาง การสนับสนุน การดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไข 3) จัดทำข้อมูล สารสนเทศ 4) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์	1) มาตรฐานการ ประกันคุณภาพ ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	2) ทีมประสาน 3) ทีมนำ	1) รายงานผลการ ดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือ นักเรียน

แนวปฏิบัติของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติของ
สถานศึกษาไว้ ดังนี้ (2547 : 28-34)

1. ขั้นการเตรียมการและวางแผน มีกิจกรรม ดังนี้

1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ได้คณะกรรมการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ
สถานศึกษา
2. เพื่อให้ได้ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน

วิธีดำเนินการ

1. ประชุมหารือเพื่อกำหนดโครงสร้างบุคลากรในระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนของสถานศึกษา
2. แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการ
ประสานงาน (ทีมสนับสนุน) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

3. กำหนดบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ
คณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 วิเคราะห์ สภาพความต้องการพื้นฐานของสถานศึกษาและจัดทำแผนปฏิบัติงาน
วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทราบสภาพพื้นฐานของสถานศึกษาเกี่ยวข้องกับระบบดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผนการดำเนินงาน

2. เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือของสถานศึกษา
ตลอดปีการศึกษา

วิธีดำเนินงาน

1. วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของสถานศึกษา โดยใช้แบบประเมิน
หรือแบบสำรวจการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือแบบสอบถามความพร้อม
เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน ในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาที่มีผลต่อการช่วยเหลือนักเรียน

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการ
แผนปฏิบัติงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา และการจัดกิจกรรมหรือโครงการ
เพื่อสนับสนุนให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ขั้นปฏิบัติตามแผน มีกิจกรรมดังนี้

2.1 สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ตระหนักในความสำคัญและ
เห็นคุณค่าของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก
ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. เพื่อให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษามีความเข้าใจบทบาท
ภาระหน้าที่ของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. เพื่อให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาเข้าใจขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน
และมีการประสานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วิธีดำเนินการ

1. ประชุมชี้แจงและสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรในสถานศึกษา
ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความยินดีร่วมมือ
ร่วมใจในการทำงานเพื่อช่วยเหลือนักเรียน

2. ฝึกอบรมบุคลากร โดยเฉพาะครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ความสามารถ เทคนิคหรือทักษะต่าง ๆ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น
3. ประชาสัมพันธ์งานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง
4. ประเมินผลการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้กับบุคลากรในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาบุคลากรต่อ

2.2 ดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูได้ดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กำหนดไว้
2. เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึงและตรงสภาพของนักเรียน

วิธีดำเนินการ

1. ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้ง 5 ขั้นตอน
2. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและควรบันทึกทุกขั้นตอน
3. สรุปผลการปฏิบัติงานรายงานหัวหน้าระดับชั้น
3. ขั้นกำกับติดตาม มีกิจกรรม ดังนี้

3.1 ประเมินเพื่อทบทวน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่มีในแต่ละระดับ และนำข้อมูลไปใช้ในการทบทวนและปรับปรุงระหว่างการทำงาน
2. เพื่อให้ได้รายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละระดับชั้น สำหรับการจัดทำสรุปรายงานของสถานศึกษาต่อไป

วิธีดำเนินงาน

1. คณะกรรมการอำนวยการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับชั้น
2. ดำเนินการประเมินแต่ละระดับชั้น โดยผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้ง หรือ

ผู้แทนครูในแต่ละระดับซึ่งได้รับการอบรมหรือมีความรู้ ทักษะในการประเมิน โดยดำเนินการประเมินสลับระหว่างชั้น

3. นำผลดังกล่าวมาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

4. ดำเนินการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

4. ชั้นรายงาน มีกิจกรรมดังนี้

ประเมินผลเพื่อพัฒนาและสรุปรายงาน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ได้รายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับสรุปรายงานสถานศึกษาต่อไป

รายงานสถานศึกษาต่อไป

แนวการดำเนินงาน

1. ผู้ทำหน้าที่ประเมินจัดทำรายงานประเมินคุณภาพของแต่ละระดับชั้นส่งคณะกรรมการประสานงานเพื่อรายงานผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

2. นำเผยแพร่ให้หน่วยงานต้นสังกัด และผู้ที่เกี่ยวข้องทราบผลการดำเนินงาน

3.7 องค์ประกอบและกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 6) กล่าวว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรองนักเรียน
3. การส่งเสริมนักเรียน
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา
5. การส่งต่อ

แต่ละองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว มีความสำคัญ มีวิธีการ และเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับการนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ใช้ในโรงเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ได้อาศัยการทบทวนอย่างเป็นระบบ (PDCA) ดังมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการและการวางแผนงาน (Plan) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ
วิเคราะห์ความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน และจัดทำแผนปฏิบัติการ

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do) มีการสร้างคำตระหนัก และความเข้าใจกับ
บุคลากรในโรงเรียนแล้วดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานที่จัดทำขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินงาน
ของครูที่ปรึกษาในกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ประการ

ขั้นที่ 3 การกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงาน (Check) มีการประเมินผล
เพื่อทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงดำเนินการได้มาตรฐาน (Acting) นำผลการประเมิน
คุณภาพภายในมาใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยมี
การจัดทำแบบรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนในการพัฒนาต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินงานทั้ง 4 ขั้นตอนที่ใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการอย่างมีระบบ
(PDCA) ดังกล่าว เป็นไปเพื่อรับรองการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
สามารถรับการตรวจสอบ ประเมินการดำเนินงานทุกขั้นตอน ได้ทุกขั้นตอน พร้อมด้วยการมี
เอกสาร หลักฐาน วิธีการ และเครื่องมือการดำเนินการที่จัดทำอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม
สามารถประเมินคุณภาพของนักเรียนที่เกิดจากผลของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน และคุณภาพของครู ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการตามระบบได้ด้วย การประกันคุณภาพระบบ
การดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนการประกันคุณภาพการศึกษา
ทั้งด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย เนื่องจากมาตรฐานของระบบการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาในโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล
2. เพื่อส่งเสริมให้ครูทุกคนในโรงเรียน ชุมชน และองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม
ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเกิดความมั่นใจในความเอาใจใส่ดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

4. กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แต่ละองค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความสำคัญ มีวิธีการและ
เครื่องมือที่แตกต่างกันไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือ

นักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 19-39) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

4.1.1 ความสำคัญ

ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียนเป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ได้จาก เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ตามหลักวิชาการ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหา นักเรียนซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน หรือเกิดได้น้อยที่สุด

4.1.2 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ที่ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน อย่างน้อย 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1) ด้านความสามารถ

(1) ด้านการเรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชา ผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียน และพฤติกรรมกรเรียนในห้องเรียนที่มีผลการเรียนรู้อ่อนของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน เป็นต้น

(2) ด้านความสามารถอื่น ๆ ได้แก่ บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เป็นต้น

2) ด้านสุขภาพ

(1) ด้านร่างกาย ได้แก่ ส่วนสูง น้ำหนัก โรคประจำตัว และความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น

(2) ด้านจิตใจหรือพฤติกรรม ได้แก่ มีอารมณ์ซึมเศร้า วิตกกังวล หรือมีพฤติกรรมไม่ปกติ เช่น พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง สมาธิสั้น นุคลิกภาพเก็บตัว ขี้อาย

3) ด้านครอบครัว

(1) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง หรือค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน

(2) ด้านการคุ้มครองนักเรียน ได้แก่ จำนวนพี่น้องหรือบุคคลในครอบครัว สถานภาพของบิดามารดา บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การติดยา เป็นต้น

4.1.3 วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญ คือ

1) ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูล และครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษา พิจารณา ทำความรู้จักนักเรียนเบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอ หรือมีข้อสังเกตบางประการ ก็ควรรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูอื่น ๆ หรือเพื่อน ๆ ของนักเรียน เป็นต้น รวมทั้งการใช้เครื่องมือทดสอบต่าง ๆ หากครูที่ปรึกษาคำนึงการได้

รูปแบบและรายละเอียดของระเบียบสะสมของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละโรงเรียน แต่อย่างน้อยควรครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านการเรียน ด้านสุขภาพและด้านครอบครัว ระเบียบสะสม เป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน จึงต้องเป็นความลับ และเก็บไว้อย่างดี มิให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือเด็กอื่น ๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ ควรเก็บไว้กับครูที่ปรึกษา และมีตู้เก็บระเบียบสะสมไว้เรียบร้อย

ระเบียบสะสม ควรเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อย 3 ปี การศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษา และส่งต่อระเบียบสะสม ไปยังครูที่ปรึกษาคนใหม่ในปีการศึกษาต่อไป หรืออาจจัดครูที่ปรึกษาดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จนจบมัธยมศึกษาในแต่ละตอน หรือจนจบ 6 ปีการศึกษาก็ได้

2) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบแต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับสภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก เป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิต เป็นผู้จัดทำขึ้น โดยพัฒนามาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) ประเทศเยอรมันนี้ ซึ่งใช้กันแพร่หลายในแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงและความตรง จำนวนข้อไม่มากนัก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิต โดยแพทย์หญิงพรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะได้ทำการ

วิจัย เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมิน และหาเกณฑ์มาตรฐาน
ของเด็กไทย

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก มี 3 ชุด คือ

1. ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเด็ก
2. ชุดที่พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้ประเมินเด็ก
3. ชุดที่เด็กเป็นผู้ประเมินตนเอง

ทั้ง 3 ชุด มีเนื้อหา 25 ข้อเท่ากัน ทางโรงเรียนอาจ เลือกใช้ชุดที่นักเรียน
ประเมินตนเองชุดเดียว หรือใช้ควบคู่กับชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเพื่อความแม่นยำยิ่งขึ้นโดย
ระยะเวลาที่ประเมินไม่ควรห่างจากนักเรียนประเมินตนเองเกิน 1 เดือน ซึ่งหากเป็นไปได้
ควรใช้แบบประเมินทั้ง 3 ชุด พร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

3) วิธีการหรือเครื่องมืออื่น ๆ

ในกรณีที่ข้อมูลของนักเรียนจากระเบียนสะสม และแบบประเมินพฤติกรรม
เด็กไม่เพียงพอ หรือเกิดกรณีที่จะต้องข้อมูลเพิ่มเติมอีก ครูที่ปรึกษา ก็อาจใช้วิธีการและ
เครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรมอื่น ๆ ในห้องเรียน การสัมภาษณ์และการเยี่ยมบ้าน
นักเรียน เป็นต้น

4.2 การคัดกรองนักเรียน

4.2.1 ความสำคัญ

การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนเพื่อจัดกลุ่ม
นักเรียนเป็น กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การ
คัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ
- 2) กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงหรือ
มีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือ ป้องกันหรือ
แก้ไขปัญหตามกรณี

การจัดกลุ่มนักเรียนนี้ มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการ เพื่อดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหให้ตรงกับปัญหาของนักเรียน
ยิ่งขึ้นและมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญห เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งหาก
ครูที่ปรึกษาไม่คัดกรองนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมาย เพื่อการแก้ปัญห
ของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไข

โดยเร่งด่วน

ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ใน กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวว่า ขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไร หรือประสบกับปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษา มีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึก ว่า บุตรหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มผิดปกติแตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้

4.2.2 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษา และยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนหลักด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีการประชุมครู เพื่อการพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้ มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา

4.3 การส่งเสริมนักเรียน

4.3.1 ความสำคัญ

การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นักเรียน กลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้ที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

4.3.2 วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่กิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนดำเนิน คือ

1) การจัดกิจกรรมโฮมรูม

กิจกรรมโฮมรูม เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ ซึ่งสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นที่ห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดังสมาชิกในครอบครัว

เดียวกัน และมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัว และการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมด้วยกัน

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูม จะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถ และป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย

2) การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน เป็นการพบปะระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาดูแลอยู่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครองด้วยกัน

การประชุมผู้ปกครองดังกล่าว จะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ ความสามารถมากขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหานักเรียน

4.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา

4.4.1 ความสำคัญ

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความใส่ใจกับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาสังคม การป้องกันและแก้ปัญหานักเรียน จึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่ และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโต เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

4.4.2 วิธีการและเครื่องมือเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

การป้องกันและแก้ปัญหานักเรียนนั้นมีหลากหลายเทคนิค วิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ มี 2 ประการ คือ

1) การให้การปรึกษาเบื้องต้น

การให้การปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเป็นการช่วยเหลือ ผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลง ทั้งด้านความรู้สึก ความคิดและการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์

ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือ
นักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐาน ดังนี้

- (1) จิตวิทยาวัยรุ่น
- (2) ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งร่างกายและจิตใจ
- (3) กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้นที่สำคัญ ๆ คือ การสร้างสัมพันธภาพ การใช้คำถาม การรับฟังเนื้อหาและความรู้สึก
- (4) แนวทางการแก้ไขปัญหาของนักเรียนในแต่ละลักษณะปัญหา เช่น ด้านการเรียน สุขภาพ ครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น ซึ่งศึกษาค้นคว้าได้จากเอกสารของหน่วยงานต่าง ๆ

2) การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจของครูทุกคน และผู้ปกครอง

ข้อพึงตระหนักในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน มี ดังนี้

(1) การรักษาความลับ เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไขไม่ควรนำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ระบุชื่อ สกุลจริงของนักเรียน การเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ทำให้เกียรติ ควรเก็บบันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียนไว้ในที่เหมาะสมและสะดวกในการเรียกได้ การรายงานการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้ โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

(2) การแก้ไขปัญหา การช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนต้องพิจารณาสาเหตุ ของปัญหาให้ครบถ้วน และหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ เพราะปัญหาไม่ได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จะต้องคำนึงไว้เสมอว่า ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกัน และวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจจะไม่เหมาะกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะการให้คำแนะนำ ปรึกษา จึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือที่ตายตัว เพียงแต่มีแนวทางการกระบวนการหรือทักษะการช่วยเหลือ ที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ฝึกฝน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

4.5 การส่งต่อ

4.5.1 ความสำคัญ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการในข้อ 4 นั้นอาจมีบางกรณีที่ปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา หรือครูคนในคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โต จนยากที่จะแก้ไข ได้ การส่งต่อแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1) การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชาหรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2) การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนว หรือฝ่ายปกครองส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

สำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง จะเป็นการแก้ไขปัญหายุ่งยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนหรือรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต่อต้องมี การช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ และประสานการทำงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณียากต่อการช่วยเหลืออีก ก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอก ดังแผนภูมิที่ 4 และ 5

แผนภูมิที่ 5 กระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาของนักเรียนของอาจารย์เนาะแนว
ฝ่ายปกครอง

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 22)

4.5.2 แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษา

การส่งนักเรียนไปพบครูอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้นมีแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษา ดังนี้

- 1) นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิม หรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ
- 2) นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใด ๆ เป็นต้น
- 3) ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวกับความรู้สึก ความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องทำให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้ที่มีความรู้เฉพาะทางเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

4.5.3 แนวทางการดำเนินการส่งต่อนักเรียน

- 1) ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อ เพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน
- 2) สรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ และวิธีการที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดจากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือแบบประสานขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 3) ครูที่ปรึกษา ควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึง ความจำเป็นในการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระวังไม่ให้เด็กเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือโกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีขึ้นจากการส่งต่อ และยินดีไปพบครูที่ช่วยเหลือตามแต่กรณีที่ครูที่ปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม
- 4) ครูที่ปรึกษานัดแนะ วัน เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่รัก การช่วยเหลือนักเรียน และส่งต่อให้เรียบร้อย
- 5) ติดตามนัดแนะ วัน เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่รับการช่วยเหลือนักเรียน และส่งต่อให้เรียบร้อย

5. วิธีการและเครื่องมือการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาดลอดกระบวนการ โดยมีการประสานงานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครูที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ปกครอง ซึ่งมีวิธีการและเครื่องมือตัวอย่างสรุปได้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กระบวนการ วิธีการ เครื่องมือ ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 1.1 ด้านความสามารถ 1.1.1 การเรียน 1.1.2 ความสามารถ 1.2 ด้านสุขภาพ 1.2.1 ร่างกาย 1.2.2 จิตใจ พฤติกรรม 1.3 ด้านครอบครัว 1.3.1 เศรษฐกิจ 1.3.2 การคุ้มครอง นักเรียน 1.4 ด้านอื่น ๆ	ศึกษาข้อมูลจากการใช้ 1.ระเบียบสะสม 2.แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก(SDQ) 3.อื่นๆเช่น 3.1 แบบประเมินความฉลาดทาง อารมณ์(EQ) 3.2 แบบสังเกตพฤติกรรม 3.3 แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน	1. ระเบียบสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรม เด็ก(SDQ) 3. อื่นๆ 3.1 แบบประเมินความฉลาด ทางอารมณ์ (E.Q.) 3.2 แบบสังเกตพฤติกรรม 3.3 แบบสังเกตพฤติกรรม นักเรียน
2. การคัดกรองนักเรียน 2.1 กลุ่มปกติ 2.2 กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา	ดำเนินการต่อไปนี้ 1. วิเคราะห์ข้อมูลจาก 1.1 ระเบียบสะสม 1.2 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) 1.3 แหล่งข้อมูลอื่น ๆ 2. คัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์การคัด กรองของโรงเรียน	1. เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน 2. แบบสรุปผลการคัดกรอง นักเรียนและช่วยเหลือ นักเรียนเป็นรายบุคคล 3. แบบสรุปผลการคัดกรอง นักเรียนเป็นห้องเรียน
3. การส่งเสริมนักเรียน (สำหรับนักเรียนทุกกลุ่ม)	ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. จัดกิจกรรมโฮมรูม 2. จัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน 3. จัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูพิจารณาว่า เหมาะสมในการส่งเสริมนักเรียน ให้มีคุณภาพมากขึ้น	1. แนวทางการจัดกิจกรรม โฮมรูมของนักเรียน 2. แนวทางการจัดกิจกรรม ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ของโรงเรียน 3. แบบบันทึก/สรุปประเมินผล การดำเนินกิจกรรม โฮมรูม

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
		3.2 ประชุมผู้ปกครองชั้น 3.3 อื่น ๆ
4. การป้องกันและแก้ไข ปัญหา (จำเป็นอย่างมากสำหรับ กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา)	ดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. ให้การปรึกษาเบื้องต้น 2. ประสานงานกับครูและผู้ที่ เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อการจัด กิจกรรมสำหรับการป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไขปัญหา ของนักเรียน คือ 2.1 กิจกรรมในห้องเรียน 2.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตร 2.3 กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน 2.4 กิจกรรมซ่อมเสริม 2.5 กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง	1. แนวทางการจัดกิจกรรม เพื่อการป้องกันและแก้ไข ปัญหาของนักเรียน 5 กิจกรรม 2. แบบบันทึกสรุปผลการคัด กรองและช่วยเหลือนักเรียน เป็นรายบุคคล 3. แบบบันทึกรายงานผล การดูแลช่วยเหลือนักเรียน
5. การส่งต่อ 5.1 ส่งต่อภายใน 5.2 ส่งต่อภายนอก	ดำเนินการต่อไปนี้ 1. บันทึกการส่งนักเรียนไปยัง ครูที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือ นักเรียนต่อไป เช่น ครูแนะแนว ครูปกครอง ครูประจำวิชา ครู พยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งต่อ ภายใน 2. บันทึกการส่งนักเรียนไปยัง ผู้เชี่ยวชาญภายนอก โดยครู แนะแนว / ฝ่ายปกครอง	1. แบบบันทึกการส่งต่อของ โรงเรียน 2. แบบรายงานแจ้งผล การช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียนสามารถพิจารณาเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือ อื่น ๆ เพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ระบุ
เพื่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามความเหมาะสมของสภาพโรงเรียน

6. บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทบาทและหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 24-26)

6.1 บทบาทของคณะกรรมการอำนวยการ มีดังนี้

- 6.1.1 ส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อน และผดุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 6.1.2 สร้างขวัญกำลังใจ และพัฒนาบุคลากร
- 6.1.3 เป็นผู้นำในการฝึก ผสาน บูรณาการภารกิจ โดยรวมของสถานศึกษา
- 6.1.4 ประสานสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้เครือข่าย
- 6.1.5 นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

6.2 บทบาทของหัวหน้าระดับ /รองหัวหน้าระดับชั้น มีดังนี้

- 6.2.1 ติดตาม กำกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา
- 6.2.2 ประสานงานของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 6.2.3 จัดประชุมครูในระดับ เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 6.2.4 จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาเป็นรายกรณี (Case Conference)
- 6.2.5 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงาน ประเมินระดับ ส่งผู้บริหาร

โดยผ่านทีมงาน

- 6.2.6 อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

6.3 บทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น มีดังนี้

6.3.1 ดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการรวบรวมข้อมูลจำแนก จัดกลุ่มผู้เรียน เป็นรายบุคคล จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบและเป็นปัจจุบัน

การคัดกรองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกจัดกลุ่มผู้เรียน เช่น กลุ่มเด็กที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาต้องการช่วยเหลือ โดยเร่งด่วน (จำนวนกลุ่มและเกณฑ์ในการคัดกรองอยู่ในคู่มือของโรงเรียน)

ส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โดยจัดกิจกรรม โครงการ โครงการ ส่งเสริม พัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเอง มีทักษะในการดำรงชีวิต

การป้องกันและแก้ไขปัญหา ดูแลให้คำปรึกษากรณีปัญหาที่ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

การส่งต่อ กรณีปัญหาของนักเรียนซับซ้อน ให้ส่งต่อไปยังครูแนะแนว
ฝ่ายปกครอง หรือผู้มีทักษะ ความสามารถตรงกับลักษณะปัญหา

6.3.2 พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาการแนะแนวและการให้การปรึกษา

6.3.3 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

6.3.4 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งหัวหน้าระดับ

6.3.5 อื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

6.4 บทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว มีดังนี้

6.4.1 นิเทศ สนับสนุนและเป็นแกนหลักแก่ครูที่ปรึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน
ในการให้ความรู้ เทคนิค วิธีการ และกระบวนการตามหลักจิตวิทยาและการแนะแนวเพื่อใช้
ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในประเด็นสำคัญ ต่อไปนี้

1) เทคนิค วิธีการ และเครื่องมือ เพื่อการรู้จักและเข้าใจผู้เรียน รวมทั้งการ
คัดกรองจัดกลุ่มผู้เรียน การให้คำปรึกษาเบื้องต้น เช่น การใช้ระเบียบสะสม แบบทดสอบ
การสังเกต การสัมภาษณ์

2) เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม การประชุมชั้นเรียน และ
กิจกรรมสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มคัดกรอง

3) ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของผู้เรียนกลุ่มพิเศษ
ประเภทต่าง ๆ และเสนอแนะแนวทางการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา

6.4.2 ให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน (ในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือยากต่อ
การช่วยเหลือ) ผู้ปกครอง และผู้ขอรับบริการทั่วไป

6.4.3 ประสานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและนอกสถานศึกษาเป็นระบบ “เครือข่าย”
ในการดำเนินงานแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6.4.5 จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในคาบแนะแนว

6.4.6 ให้บริการต่าง ๆ หรือจัดทำโครงการ กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ให้กับนักเรียน
ซึ่งเป็นการสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6.4.6 ร่วมประชุมปรึกษาปัญหารายกรณี

6.4.7 ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนว ให้ส่งต่อ

ผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียน

6.4.8 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้า

ระดับ

การเรียนการสอน ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการเด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

พลสวัสดิ์ นาคเสน (2544 : 96) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานส่งเสริมวินัยนักเรียนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า บุคลากรโดยรวมจำแนกตามสถานะโรงเรียน เห็นว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติงานส่งเสริมวินัยนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมและรายด้านทั้ง 6 ด้าน โดยมีด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ ด้านการตรงต่อเวลา และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด ได้แก่ ด้านการแต่งกายปัญหา ด้านการส่งเสริม วินัยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี คือ ครู - อาจารย์ ไม่ให้ความร่วมมือเอาใจใส่นักเรียนอย่างจริงจัง ในการตรวจการแต่งกายของนักเรียน ก่อนเข้าห้องเรียน หรือก่อนการเรียนการสอน นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ไม่มีจิตสำนึกในการแสดงความเคารพ และการรักษาความสะอาดของส่วนรวม โรงเรียนขาดการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และแนวปฏิบัติของโรงเรียน

บุญหนา ศรีลาดเลา (2546 : 102) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนแคนดงพิทยาคม กิ่งอำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ครูที่ปรึกษานักเรียนเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเทคนิคการดำเนินงานหลายประการ บุคลากรบางส่วนยังขาดความตระหนักถึง ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งจำเป็นต้องมีการกระตุ้นและสร้างความตระหนักในความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

พิชญ์มณฑาน์ สีกำเนิดไทย (2546 : 97) ได้ศึกษาการติดตามการดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ปีงบประมาณ 2545 โดยมีความมุ่งหมายการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า การจัดดำเนินการระบบโรงเรียนยังไม่ดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพหรือศึกษาวิจัยคุณภาพของกิจกรรมโฮมรูม ที่มีผลต่อคุณภาพนักเรียนมีมากที่สุด รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน โดยใช้รูปแบบของการมีส่วนร่วม ส่วนเรื่องที่โรงเรียนกำลังดำเนินการมากที่สุด คือ เรื่องบันทึกการปรับปรุงพัฒนาระบบ

ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัญหาของโรงเรียนที่พบ สามอันดับแรก คือ ปัญหา การเรียน ปัญหา ด้านเศรษฐกิจครอบครัว และปัญหาพฤติกรรมไม่นิ่งและสมาธิสั้น ปัญหาอื่น ๆ ที่พบ ได้แก่ ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว ปัญหาด้านอารมณ์จิตใจ และปัญหาด้านการคุ้มครองนักเรียนของ ครอบครัว เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นพบว่า โรงเรียน ได้รับผลดี ครูมีความภูมิใจในผลงานที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะผลงานที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทำให้นักเรียนมีคุณภาพ ครูได้ทำงานเป็นระบบ

วิจิตร เสาร์อ่อน (2546 : 127) ได้ศึกษาระบบการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอแม่จวนจัตวี จังหวัดขอนแก่น เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาทำแผนการ กำกับ ติดตาม ให้มีประสิทธิภาพและกระชับและรวดเร็วยิ่งขึ้น และได้รับความร่วมมือจาก อาจารย์ประจำวิชาช่วยเช็คเวลาเรียน ทุกคาบเรียน มีเอกสารบันทึกการเช็คเวลาเรียนเป็น ลายลักษณ์อักษร เพื่อการกำกับ ติดตาม นักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ได้ทันทั่วถึง

ทวีศักดิ์ สนธิ (2547 : 98) ได้ศึกษาการพัฒนาครูที่ปรึกษาด้านการดำเนินงานตาม ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเสววิทยาคาร อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษา พบว่า ก่อนการพัฒนาครูที่ปรึกษาขาดความรู้ ความเข้าใจ ด้านการดำเนินงาน ตามระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ไม่ได้นำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้ หลังจากการดำเนินการพัฒนา โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การมอบหมายงาน การนิเทศกำกับ ติดตาม ในวงรอบที่ 1 พบว่า กรอบการศึกษาค้นคว้าทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการ ส่งต่อนักเรียน ครูที่ปรึกษามีการพัฒนาตนเองในด้านการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ใช้เครื่องมือ ที่หลากหลาย ขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว การคัดกรอง นักเรียน สามารถวิเคราะห์ข้อมูล จัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มปกติ / มีปัญหาได้ การส่งเสริม นักเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนที่หลากหลาย การป้องกันและแก้ไขปัญหามีการนำข้อมูล ไปใช้แก้ไขปัญหายังได้ผล

จารุวรรณ รัตนมาลี (2547 : 138) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการ ระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครู เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น แบบสอบถาม ผลการศึกษา พบว่า

1. สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของข้าราชการครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 3 ส่วนมากปฏิบัติ (ร้อยละ 94.16) เมื่อเรียงลำดับการปฏิบัติจากมากไปน้อย ได้คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านตามลำดับ

2. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของข้าราชการครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำได้คือ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน

3. ข้าราชการครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 3 ที่มีสถานภาพในการทำงาน ประสบการณ์การทำงาน และอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีปัญหาการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ข้าราชการครูโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาด้านการส่งต่อนักเรียนมากกว่าข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของโรงเรียนที่มีผลต่อการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวม

บันลือ ขุบลมาตย์ (2547 : 108) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคลอนุคุณนารี อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยที่เกื้อกูลในการพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือ การสร้างและใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง ความรู้ ความสามารถ ความทุ่มเท เสียสละ มุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรัก ความเมตตา และความเอื้ออาทร ของครูที่ปรึกษา การประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ความร่วมมือของ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ขวัญกำลังใจ ความชัดเจนของนโยบายฝ่ายบริหาร เป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนให้การดำเนินการพัฒนาการดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

ฉรงค์ชัย สาไพวัลย์ (2547 : 97) ได้ศึกษาการติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษา พบว่า การติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร จังหวัดมหาสารคาม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ

1) การคัดกรองนักเรียน 2) การรู้จักนักเรียน 3) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 4) การส่งเสริมนักเรียน 5) การส่งต่อ

ราชนันท์ อาจวิชัย (2548 : 113) ได้ศึกษาวิเคราะห์จำแนกประเภทปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษานักเรียน ครูแนะแนว ปีการศึกษา 2547 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปร 14 ด้าน ผลการศึกษาพบว่า

ตัวแปรที่สามารถจำแนกประเภทความสำเร็จในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้มี 3 ตัวแปร ได้แก่ ประเภทของสถานศึกษา ขวัญกำลังใจของครู และปริมาณงานที่ครูได้รับมอบหมาย ซึ่งสมการจำแนกประเภทที่ได้สามารถคาดคะเนการเป็นของสมาชิกของกลุ่มโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ถูกต้องร้อยละ 62.1 กลุ่มโรงเรียนที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกต้อง ร้อยละ 87.1 และทั้งสองกลุ่มได้ถูกต้องร้อยละ 74.7 โดยสรุปตัวแปรที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร ได้แก่ ขวัญกำลังใจของครู ประเภทของสถานศึกษา ปริมาณงานที่ครูได้รับมอบหมาย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรสร้างขวัญกำลังใจของครู ในหลากหลายรูปแบบ ให้ครูตระหนักในความสำคัญของระบบและทุ่มเท เสียสละเวลาในการดำเนินงาน และพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่อง

อันธนา มงคลสินธุ์ (2548 : 142) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ครูที่ปรึกษามีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยความพึงพอใจที่มีค่ามากที่สุดในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อึดมโนทัศน์ ลักษณะมุ่งอนาคต ความสำเร็จของงานในหน้าที่ ความรับผิดชอบในงาน นโยบายและการบริหารงาน การนิเทศ ติดตามและประเมินผล สัมพันธภาพระหว่างครูกับผู้บริหาร สัมพันธภาพระหว่างครูกับเพื่อนร่วมงาน สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน และสัมพันธภาพระหว่างครูกับผู้ปกครอง

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ฮิลล์ (Hill, 1996 : 1824 – A) ได้ศึกษาการรับรู้ของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหา วินัยในโรงเรียนมัธยมขนาดเล็ก ในเขตชานเมืองรัฐคาโรไลนาเหนือ โดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการรับรู้ของบุคคลทั้ง 2 กลุ่ม ในเรื่องพฤติกรรมนักเรียนที่ถือว่าเป็น การผิด วินัยที่รุนแรง ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนกรณีการ ลงโทษนักเรียน โดยการพักการเรียน การงดการเรียนบางรายวิชา การไล่ออกเมื่อนักเรียนเกิด ทะเลาะวิวาท มีการต่อสู้ชกต่อยกัน การทำร้ายร่างกาย การพกอาวุธ การเสพหรือจำหน่าย ยาเสพติด ด้านผู้สาว เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า ทั้งครูและผู้ปกครองเห็นว่า การมีพฤติกรรม ที่ไม่เหมาะสมอย่างรุนแรง ทำให้เกิดปัญหาวินัยในโรงเรียน ซึ่งการเกิดปัญหาวินัยนักเรียน มีสาเหตุมาจากทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน สาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาด้านวินัย ได้แก่ การไม่มีวินัยในตนเอง และครูได้ระบุว่าเกิดจากการขาดความร่วมมือของผู้ปกครองใน การช่วยเหลือแก้ปัญหาความประพฤติของนักเรียน และผู้ปกครองที่อยู่คนเดียวเนื่องจาก การหย่าร้าง หรือการตายของกลุ่มครอบครัวก็มีส่วนทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมได้ การแก้ไขปัญหาวินัยนักเรียนส่วนมากผู้ปกครองและครูเห็นพ้องร่วมกัน ยกเว้นในด้านการต่อสู้ ชกต่อย ที่ผู้ปกครองเห็นควรให้ลงโทษการพักการเรียนรายวิชาที่เกิดเรื่องดังกล่าว แต่ครูให้พัก การเรียนทุกรายวิชา นอกจากนี้ทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่า ควรให้ตำรวจเข้ามาดำเนินการเมื่อนักเรียนมี พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างรุนแรง ยกเว้นกรณีการต่อสู้ชกต่อยที่ครูส่วนใหญ่ต้องการให้ ตำรวจมาจัดการ แต่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยในด้านการปรับปรุงการจัดการวินัย นักเรียนทั้งผู้ปกครองและครูเสนอแนะให้กำหนดนโยบายและการลงโทษที่เข้มงวดมากขึ้น ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ให้ดำเนินมาตรการลงโทษอย่างสม่ำเสมอ ให้ไล่ออก นักเรียนที่มีปัญหาวินัยเรื้อรังให้ตำรวจเข้ามามีส่วนร่วม ใช้คำสั่งสอนทางศาสนาอบรมสั่งสอน นักเรียน

บรูคส์ – คลีน (Brooks – Klein, 1997 : 2169 – A) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นและ ความเที่ยงตรงของเครื่องมือวัดความหลากหลายของการมีพฤติกรรมในการจัดการปัญหา วินัยใน ห้องเรียนของครู ซึ่งผลสรุปจากงานวิจัยทั้งไปพบว่า การแก้ปัญหาวินัยจะประสบความสำเร็จ หรือมีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อครูที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับวินัยของนักเรียนมี กรอบแนวคิด/ ความเชื่อสอดคล้องกับหลักการหรือทฤษฎีเกี่ยวกับวินัยเท่านั้น โครงการนี้ได้สร้างรูปแบบการ ฝึกอบรมครูให้มีความสามารถในการจัดการปัญหาพฤติกรรมนักเรียนในห้องเรียน โดยฝึกให้ ครูใช้วินิจฉัยเกี่ยวกับกรอบแนวคิด – ความเชื่อของตนเอง โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมการจัดการ

ปัญหาวินัยนักเรียน ตลอดจนฝึกให้เกิดความเข้าใจในกรอบความคิด /ความเชื่อของตนเอง และของผู้อื่น หรือทฤษฎีต่าง ๆ เมื่อครูมีแนวความคิดเกี่ยวกับวินัย อย่างชัดเจนก็จะสามารถใช้วิธีการที่สร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาวินัยนักเรียนมากกว่าการใช้มาตรการลงโทษแต่อย่างเดียว การศึกษารั้วนี้ได้สำรวจโรงเรียนต่าง ๆ ในที่ตั้ง 5 แห่ง และมีผู้ตอบแบบสอบถาม 265 คน ซึ่งได้เข้าร่วมสัมมนาและประชุม ผลการศึกษาพบว่า แบบวัดมีความเชื่อถือได้อยู่ในระดับปานกลาง ตลอดจนมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและองค์ประกอบที่เหมาะสม และผลจากการศึกษารั้วนี้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของครูที่ต้องการได้รับการ ฝึกอบรมอย่างเข้ม ในเรื่องการบริหารจัดการปัญหาวินัยในห้องเรียน

บลูม (Blum. 1997 : 2348 – A) ได้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการวินัยโรงเรียน จำนวน 26 รูปแบบ ในแง่แนวคิดเชิงทฤษฎี จุดแข็ง จุดอ่อน และหลักหมายเชิงประจักษ์ที่สนับสนุน จากการศึกษาเอกสารสรุปว่า ยังไม่มีวิธีการฝึกที่เหมาะสมที่สุดใน การแก้ปัญหาในทุก ๆ สถานการณ์ และไม่มีกรณีศึกษาใดครั้งหนึ่งมีผลดีในการช่วยให้ครูแก้ปัญหาทางวินัยนักเรียนที่ดีกว่าการฝึกอบรมอื่น ๆ และควรทำการฝึกอบรมการแก้ปัญหา วินัยนักเรียนให้กับครูก่อนประจำการหรือนักศึกษาคู ดังนั้นการศึกษารั้วนี้มุ่งสำรวจจำนวน โปรแกรมการผลิตครูที่จัดให้มีรายวิชาเฉพาะด้านวินัยนักเรียนได้ในหลักสูตร การเก็บข้อมูล ใช้แบบสอบถามส่งไปยังสถาบันที่จัดหลักสูตรผลิตครู จำนวน 467 แห่ง ผลการศึกษา พบว่า มีสถาบันจำนวนร้อยละ 51 ที่จัดรายวิชาวินัยนักเรียนไว้ในหลักสูตร แต่มีร้อยละ 43 เท่านั้น ที่บังคับให้นักเรียน โดยรายวิชาวินัยนักเรียนมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องประวัติของการเกิดวินัยนักเรียน และรูปแบบการแก้วินัยนักเรียน โดยมีเอกสาร – ตำรา และ สไลด์ทัศนูปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอน

ลาเรส (Lares. 1999 : 4603-A) ได้ศึกษาความเข้าใจหลักการและการปฏิบัติ ตามหลักการบริหารจัดการคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (Total Quality Management) ในด้านวินัยนักเรียน เพื่อกำหนดคุณภาพของระบบการดูแลจัดการวินัย การแก้ปัญหาวินัยนักเรียน ตลอดจนกำจัดอุปสรรคบางประการ ในการแก้ปัญหาวินัยนักเรียน เพื่อปรับปรุงค่านิยมที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีคุณภาพและระบบของพฤติกรรม โดยเก็บรวบรวมข้อมูล จากการไปเยี่ยมเยียนสำนักงานวินัยนักเรียน นักเรียน ครู และผู้ปกครองในโรงเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วนำมาให้ครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวินัยนักเรียน โดยใช้หลัก TQM เพื่อร่วมกันตัดสินใจว่าปัญหาวินัยใน เรื่องใด และช่วงเวลาใดของการเรียนที่เป็นปัญหาสำคัญ ตลอดจนร่วมกันหาสาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปหลักการของ TQM ในการแก้ปัญหาวินัยนักเรียนใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากเป็น

การทำให้นักเรียนพัฒนาการมีวินัยที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับ ทำให้ผู้ใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือนักเรียนหาแนวทางในบรรยากาศแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีผลทำให้นักเรียน รู้สึกว่าได้รับการสนับสนุนและเสริมสร้างความรับผิดชอบในการมีพฤติกรรมของตนเอง หลักการนี้จึงเป็นวิธีการสนับสนุนให้นักเรียนมีวินัยด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความไม่พอใจหรือโกรธแค้นผู้ใหญ่ / โรงเรียน

อัล - ดันซิจิ (Al-Tanciji. 2001 : 200) ได้ศึกษาการเข้าเกี่ยวข้องของผู้ปกครองในประเภทต่าง ๆ ในโรงเรียนประเทศสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ และได้กำหนดว่าการเข้าเกี่ยวข้องของผู้ปกครองช่วยให้เกิดความสำเร็จของ “โรงเรียนดีเด่น” หรือไม่ เพื่อตอบคำถามวิจัยนี้จึงได้ทำการสัมภาษณ์อาจารย์ใหญ่ ครู และผู้ปกครองจากโรงเรียนดีเด่น และ โรงเรียนธรรมดาในเมืองคูเวต ราชอาณาจักร และเมืองรัส อัล-คยามาห์ โรงเรียนดีเด่นเหล่านี้ได้รับรางวัลสำหรับการปฏิบัติงานดีเด่น เพื่อทำการเปรียบเทียบ จึงได้เลือกโรงเรียนธรรมดาจากการตั้งระดับที่เหมือน ๆ กันกับ โรงเรียนดีเด่นมาศึกษา กลุ่มตัวอย่าง 70 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ปฏิบัติกรเข้าเกี่ยวข้องของผู้ปกครองประเภทแรก คือ การทำหน้าที่ผู้ปกครองที่บ้าน โรงเรียนติดต่อกับผู้ปกครอง แต่ผู้ปกครองไม่ก็คนตอบกลับมา ผู้ปกครองไม่ก็คนช่วยบุตรหลานของตนด้านการเรียนไม่ได้ นอกจากนี้เมื่อบุตรหลานโตขึ้นผู้ปกครองชอบให้บุตรหลานเป็นอิสระมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้นผู้ปกครองไปร่วมกิจกรรมของโรงเรียนขึ้นอยู่กับโอกาสถ้ากิจกรรมเป็นการเฉลิมฉลอง การเข้าร่วมอาจจะมีสูง แต่ถ้ากิจกรรมเป็นการบรรยาย ผู้ปกครองอาจจะเข้าร่วมน้อยมาก ผู้ปกครองทั่วไปไม่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจในการส่งบุตรหลานของตน และมักจะ ไม่ช่วยโรงเรียนให้ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรชุมชนด้วย

โกล (Cole. 2002 : 9462-A) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ผู้ช่วยครูใหญ่ ในด้านการควบคุมดูแลวินัยตามความคิดเห็นของครูใหญ่ และผู้ช่วยครูใหญ่ในโรงเรียนรัฐจอร์เจีย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผลการศึกษา พบว่า ผู้ช่วยครูใหญ่ได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมในการจัดการกับกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างแขกผู้มาเยี่ยมเยียน โรงเรียนกับบุคลากรของโรงเรียน ควบคุมการเข้าชั้นเรียนของนักเรียน และประสานงานกับหน่วยงานกับหน่วยงานสนับสนุนการทำกิจกรรมของนักเรียน ทั้ง 2 กลุ่ม มีการรับรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบเบื้องต้นของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวินัยนักเรียน แตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้ การเสริมสร้างบรรยากาศของโรงเรียน ให้เกิดการสร้างสรรค์พฤติกรรมที่เหมาะสม การรวบรวมข้อมูลการทำผิดวินัยของนักเรียนเป็นผู้ประสานงานกับบุคคลภายนอก บุคลากรร่วมทำงาน และการบริหารงบประมาณแต่ทั้ง 2 กลุ่มมีการรับรู้เรื่องอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ทีด (Teed. 2002 : 1715-A) ได้ศึกษาการพบนักเรียนเพื่อรู้จักความต้องการทางด้านอารมณ์และสังคมของนักเรียน : ครูประจักษ์กับความเข้าใจในการให้คำปรึกษาใน ชั้นเรียน พบว่า ลักษณะพิเศษของเด็กมีลักษณะเหมือนกันคือ ครอบครัวหย่าร้าง ครอบครัวขนาดใหญ่ ผู้ปกครอง ติดสารเสพติด เด็กมีความรุนแรง ถูกทารุณทางเพศ ถูกทอดทิ้ง พิกการ เด็กสุขภาพไม่ดีต้องเข้ายาบำบัด สิ่งเหล่านี้เป็นแรงกดดันอย่างมากและมีผลกระทบต่อชีวิตเด็ก จึงจำเป็นต้องอย่างซึ่งที่ครูต้องเอาใจใส่ต่อปัญหาและความต้องการของนักเรียนในเรื่องต่าง ๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ การศึกษาพบว่าครูได้ใช้วิธีการให้คำปรึกษาที่หลากหลายวิธีในชั้นเรียน วิธีที่ใช้มากที่สุดคือ การรู้จักการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อเป็นมาตรการป้องกันรักษา ฟื้นฟูได้อีกด้วย

กูดแมน และคนอื่น ๆ (Goodman and others. 2003 : 11178 – A) ได้ศึกษาการใช้แบบคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคล (SDQ) เพื่อคัดกรองนักเรียนที่มีความผิดปกติทางจิตใจ เขาวชนในชุมชนที่รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้ปกครอง ครู เพื่อนเขาวชน พบว่าทุกกลุ่มให้ความเห็นว่าเป็นความผิดปกติทางจิตใจที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล และเป็นความแปรปรวนทางอารมณ์ของบุคคล โดยมีเหตุมาจากพฤติกรรมส่วนบุคคล พฤติกรรมอยู่ไม่สุข/ไม่อยู่นิ่ง พวกซึมเศร้า และพวกที่มีพฤติกรรมที่มีพึงประสงค์อื่น ๆ ความกลัวสิ่งของหรือสัตว์เฉพาะบุคคลถูกทอดทิ้งในวัยเด็ก และพฤติกรรมการกินไม่เหมาะสม ทำให้การคัดกรองเขาวชนที่ผิดปกติทางจิตใจมีความแม่นยำและแก้ไขปัญหาคงกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมมากกว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเพียงครูและเพื่อนเขาวชน

มูชาโด (Muchado. 2003 : 2800) ได้ทำการศึกษา การรับรู้สำหรับการให้บริการแนะแนวในโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความกังวลในเรื่องการสอบตกและการได้รับคัดเลือกเข้าทำงานที่ดี และวิธีที่เขาได้รับการปฏิบัติตอบ นอกจากนั้นยังพบว่านักเรียนรู้สึกไม่มั่นคงต่อการกระทำที่ไม่เหมาะสมทุกชนิด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้บริการช่วยเหลือ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปประเด็นปัญหาที่สำคัญได้ คือ ปัญหาด้านวินัยนักเรียน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ความต้องการของนักเรียน ที่สำคัญได้แก่ การจัดองค์กร กระบวนการบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้เป็นระบบที่สามารถแก้ไขปัญหาได้เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง วางกรอบแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้แก้ไขตามพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีกฎระเบียบในการลงโทษนักเรียนในเชิงบวก ไม่ใช่จับผิด แต่เป็นการช่วยเหลือ สนับสนุนให้นักเรียน ได้แก้ไขตามพฤติกรรมของตนเอง ปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครองไม่เป็นแบบอย่างที่ดี มีส่วนทำให้

พฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยในฐานะที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการดูแล ส่งเสริมป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จึงสนใจที่จะศึกษา การดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ การรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ การส่งต่อ ว่ามีการดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับใด เพื่อเป็นข้อเสนอเทศ เกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และนำไปปรับปรุงพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY